

Nataša Kavčič
Univerza v Ljubljani

**Rosalia Claudia Giordano, Marco Menato, Marco
Palma, Anna Scala, *Inkunabule v Novi Gorici* /
*Incunaboli a Nova Gorica***

Viella Libreria Editrice, Rim, 2024, 171 str. (slovenski del), 173 str. (italijanski del),
ISBN: 9791254695272, 45 EUR.

Pri rimski založbi Viella je na začetku leta 2024 v zbirki *Incunaboli* izšel dvojezični katalog z naslovom *Inkunabule v Novi Gorici* oziroma *Incunaboli a Nova Gorica* v soavtorstvu Rosalie Claudie Giordano, Marca Menata, Marca Palme in Anne Scala. Katalogi, ki tvorijo omenjeno zbirko, nastajajo v okviru obsežnega projekta katalogiziranja prvotiskov na italijanskih tleh. V prvem katalogu serije so popisane inkunabule iz pokrajine Siracusa na Siciliji (izid 2015), nato prvotiski iz Agrigenta, Caltanissette, Camaldolija, Catanie, L'Aquile, Monreala, Montecassina in Romagne, projekt pa se je razširil tudi v tujino: v Republiko San Marino, na Malto in v Novo Gorico. Katalog inkunabul iz Nove Gorice ima tako prav posebno mesto, saj je poleg *Incunaboli a San Marino* (ur. Paola Errani in Marco Palma, Rim, Viella, 2022) to šele drugi izdani katalog, ki se posveča tujim knjižnicam, hkrati pa je to zaenkrat edina dvojezična publikacija v seriji. Po besedah strokovnjakov, vključenih v projekt, ima dvojezična izdaja tudi simbolno vrednost, saj je jasen odraz čezmejnega sodelovanja. Ideja o popisu inkunabul na Goriškem se je namreč oblikovala v času, ko je bila Nova Gorica v sodelovanju s sosednjo Gorico izbrana za Evropsko prestolnico kulture 2025.

Bralca v publikacijo uvedejo poglavja s ključnimi informacijami o projektu katalogiziranja inkunabul: »Predstavitev knjige« Sama Turela in Nika Žvoklja, »Uvodne besede« Anne Scala in »Osebni zapis« Marca Menata. V naslednjem sklopu sta Marco Menato in Mirjam Brečelj predstavila novogoriške zbirke, katerih del so popisane inkunabule: eno hrani Goriška knjižnica Franceta Bevka, enaindvajset Škrabčeve knjižnica v samostanu Kostanjevica, pet prvotiskov pa prihaja iz zasebne zbirke Davida in Marinke Brezigar iz Solkana. Rosalia Claudia Giordano je prispevala poglavji »O posameznih primerkih«, v katerem so podrobneje predstavljene v katalogu popisane inkunabule (vključene so vse nove ugotovitve), in »O ohranjenosti primerkov«, v katerem beremo o trenutni stopnji ohranjenosti posameznih enot.

DOI:10.4312/ars.18.1.203-206

V kataložnem delu publikacije je popisanih vseh sedemindvajset inkunabul iz novogoriških zbirk, ki vsebujejo petintrideset besedil, natisnjenih med letoma 1474 in 1500. Vsaka knjižna enota je v katalogu označena z zaporedno številko, ki je hkrati referenčna in se nanjo sklicujejo vsa kazala v katalogu (gl. spodaj). Popisi inkunabul vsebujejo podatke o signaturi, kraju in letu tiska, ime tiskarja ter včasih založnika. Sledi seznam bibliografije in arhivskih virov, nato podrobna oznaka vsebine in natančen popis materialnih lastnosti knjižnega volumna: število listov, opis zrcala, okras, poznejši ročni vnosi in opombe, zapisi o lastništvu, vezava in tako naprej. Vse popise je na podlagi izvirnikov revidiral Marco Palma, ki je tudi pobudnik projekta katalogiziranja in glavni urednik zbirke *Incunaboli*.

Vrstni red kataložnih enot ni odvisen od imena avtorja ali naslova natisnjenega besedila, temveč od signature inkunabule, kar je v skladu z ustaljeno prakso katalogiziranja rokopisov in arhivskih inventarjev, pri samih popisih pa so se avtorji oddaljili od uveljavljene metodologije, običajno uporabljene za katalogiziranje prvotiskov. Najzgodnejši popisi inkunabul so sledili zlasti dvema jasnima ciljema: inventarizirati zbirke inkunabul (v izogib izgubi posameznih del) ter identificirati tiskarje. V 20. stoletju so del popisa postali tudi podatki o tako imenovani mikrozgodovini eksemplarjev, torej podatki o bralcih, kupcih in lastnikih inkunabul in podobno. Pridobivanje tovrstnih informacij je vselej obsežna in zahtevna naloga, zato so jih običajno lahko vsebovali le popisi manjših zbirk. V tem projektu katalogizacije pa je zgodovinskemu ozadju posameznega knjižnega volumna posvečene še več pozornosti kot v preteklih desetletjih in strokovnjaki so dosegli širše zastavljene cilje: poleg glavnih avtorjev so identificirali in predstavili tudi sekundarne avtorje, ki so sodelovali pri nastanku besedil in se tudi podpisali z imenom, vendar v opisih in zbirnih katalogih doslej niso bili imenovani. Niso zgolj ugotavljali, kdo so bili uporabniki knjig, temveč so te osebe postavili v zgodovinski kontekst, poleg tega pa so temeljito raziskali strukturo obravnavanih prvotiskov, torej vezavo, predhodne restavratorske posege, stopnjo ohranjenosti in podobno, kar že samo po sebi ponudi konkreten vpogled v zgodovino uporabe eksemplarja, ki bi sicer ostala zakrita. Tudi odločitev avtorjev, da informacije o ohranjenosti inkunabul ne bodo ena od rubrik kataložnega popisa, je nadvse smotrna, saj so ti podatki odvisni od številnih zunanjih dejavnikov in se zato hitro spreminjajo. Ker so zapisani v samostojnem poglavju, bo katalog inkunabul svojo aktualnost ohranil dalj časa.

Kataložnim enotam sledijo sezname bibliografije ter sezname citiranih arhivskih in spletnih virov. Raziskovalci prvotiskov pa bodo še posebej cenili niz kazal, v katera so po različnih ključih uvrščene popisane novogoriške inkunabule: kronološko kazalo, kazalo po avtorjih, delih in *incipitih*, imensko in krajevno kazalo, abecedno kazalo založnikov in tiskarjev, kazalo po tiskarskih krajih ter kazalo lastnikov. Vključeno je še

kazalo citiranih izdaj (torej tistih, ki so že vključene v bazo ISTC),¹ za nadaljnje raziskave pa je še posebej dragoceno poglavje, v katerem so zbrani tako popravki obstoječih vnosov v bazi ISTC kot novi, doslej še neobjavljeni podatki (*Addenda et corrigenda* ISTC), avtorji pa napovedujejo, da bodo vsi zbrani podatki naknadno vneseni tudi v podatkovno zbirko MEI (*Material Evidence in Incunabula*), vključno s fotografskimi reprodukcijami *ekslibrisov*. Publikacijo zaokroža slikovna priloga s kazalom slik.

Vključno s katalogom inkunabul iz Nove Gorice je serija *Incunaboli* doslej ponudila popis 893 prvotiskov. To je zavidanja vredna številka, zlasti ob upoštevanju dejstva, da projekt teče brez podpore italijanskega Ministrstva za kulturo. A prav ta, na prvi pogled neobetavna okoliščina prinaša večjo svobodo pri izbiri zbirk za popis – vselej gre za zbirke iz tistih krajev, ki so v strokovnih krogih manj poznani in zato skozi finančno prizmo ministrstva manj privlačni, z bibliološkega vidika pa zato nič manj pomembni. Razen tega so poleg zbirk iz javnih ustanov v popis vedno vključene tudi inkunabule v zasebni lasti (vključno z antikvariati), ki so iz državnih popisov največkrat izpuščene, to pa vselej pomeni znatno izgubo dragocenega vira informacij. Preučevanje novogoriških zbirk je tako denimo pripeljalo do odkritja dveh inkunabul, ki v knjižničnem inventarju kostanjeviškega samostana nista bili zavedeni, avtorji kataloga pa so naleteli tudi na podatke o prvotiskih, ki so bili v preteklosti zaradi različnih zgodovinskih okoliščin odneseni iz samostana. Ena od takšnih inkunabul je bila ob upoštevanju novih dokazov vrnjena na svoje prvotno mesto, v knjižnico samostana Kostanjevica v Novi Gorici.

Prav v tem je treba prepoznati posebno vrednost pričujočega kataloga: gre za pomemben prispevek k rekonstruiranju zgodovine samostanske knjižnice in njene inventarja, ki ob tem vsebuje tudi popis širši strokovni javnosti še neznanih enot. Slovenski prostor je z njim dobil poenoten popis vseh znanih inkunabul na Goriškem, zapis v dveh jezikih pa bo spodbudil nadaljnje raziskave slovenskih zbirk ne le pri nas, temveč tudi v tujini.

O avtorici

Nataša Kavčič je docentka na Oddelku za umetnostno zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer izvaja predmete s področja umetnosti zgodnjega in visokega srednjega veka v Zahodni Evropi. V svojem znanstvenoraziskovalnem delu se posveča knjižnemu slikarstvu in okrasnim prvinam v listinskem gradivu srednjega veka.

E-naslov: Natasa.Kavcic@ff.uni-lj.si

1 Incunabula Short Title Catalogue; https://data.cerl.org/istc/_search

About the author

Nataša Kavčič is an assistant professor at the Department of Art History at the Faculty of Arts, University of Ljubljana, where she lectures on the art of the early and high Middle Ages in Western Europe. In her research work, she focuses on illuminated manuscripts and decorative elements in medieval documents.

Email: Natasa.Kavcic@ff.uni-lj.si